

Львівський національний університет імені Івана Франка
Кафедра загальної та соціальної педагогіки

**Навчально-методичні матеріали та завдання самостійної роботи
з дисципліни “Педагогіка загальна”**

для студентів I курсу факультету педагогічної освіти
напряму підготовки “Дошкільна освіта”

Укладач: доц. Заячук Ю. Д.

Львів

2017

Витяг з навчального плану

№ семестру	Кількість годин				Форма звітності
	Всього	з них			
		Лекції	Практично-семінарські	Самостійна робота	
II	180	32	32	116	Іспит

Навчально-методичні матеріали та завдання самостійної роботи з дисципліни “Педагогіка загальна” для студентів I курсу факультету педагогічної освіти, напряму підготовки “Дошкільна освіта”. – Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка, 2017. – 23 с.

Лектор: доц. Заячук Юлія Дмитрівна

e-mail: yuliya_zay@ukr.net

кафедра загальної та соціальної педагогіки
вул. Туган-Барановського, 7

тел. 239-47-65

Інтернет-сторінка: <http://www.lnu.edu.ua/Pedagogika/indexukr.htm>

Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою вивчення курсу “Педагогіка загальна” є забезпечення підготовки фахівця до педагогічної діяльності у навчальних закладах, його ознайомлення з основними положеннями педагогіки, дидактики та теорії виховання, набуття навиків організації ефективного спілкування та розв’язання конфліктів для реалізації організаторської й управлінської діяльності в умовах різноманітних установ, розвиток розуміння сутності педагогічної діяльності як організації взаємодії вихователя й вихованця у ролі рівноправних суб’єктів та партнерів.

Завдання курсу полягає у:

- оволодіння студентами теоретичними основами педагогічної науки, відповідним категоріальним апаратом, ознайомлення з особливостями професійно-педагогічної діяльності;
- формуванні адекватного розуміння сутності процесів виховання та навчання як педагогічної взаємодії суб’єктів обопільної діяльності, принципів, методів, форм виховання й навчання, шляхів формування учнівської спільноти, способів розв’язання конфліктів;
- вироблення розуміння сутності педагогічної діяльності і підготовка до застосування набутих теоретичних знань у конкретних видах практичної діяльності.

У результаті вивчення курсу “Педагогіка” студент повинен

знати:

- предмет і завдання педагогіки;
- сутність головних педагогічних категорій;
- особливості розвитку особистості;
- тенденції розвитку освіти в сучасному світі;
- сутність, структуру особливості процесу навчання у школі;
- традиційні та інтерактивні методи навчання;
- сучасні організаційно-методичні форми навчання учнів;
- критерії психолого-педагогічного аналізу навчального заняття;
- норми, критерії оцінки діяльності педагога та учня.
- принципи, правила організації педагогічного спілкування, його стилі та рівні;
- сутність, структуру конфліктів у педагогічних ситуаціях, способи їх розв’язання;
- сутність, напрями, форми і методи виховання учнів.

вміти:

- застосовувати методи, прийоми організації педагогічної взаємодії;
- визначати навчальну мету, структурувати зміст навчального матеріалу;
- розвивати інтерес учнів до змісту навчального матеріалу;
- застосовувати методи, прийоми організації навчання учнів, в тому числі інтерактивні методи навчання (сюжетно-рольові ігри, діалоги, дискусії, бесіди, роботи в парах та групах, мозкову атаку тощо);
- здійснювати психолого-педагогічний аналіз навчального заняття;
- аналізувати різноманітні педагогічні ситуації;
- організовувати спілкування з учнями як рівноправними суб’єктами міжособистісної взаємодії;
- аналізувати й розв’язувати конфлікти з учнями;
- застосовувати доцільні стратегії поведінки у конфліктній ситуації та такі способи розв’язання конфліктів, як переговори та медіація;
- застосовувати методи, прийоми виховного впливу на розвиток учнів.

ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНО-СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Педагогіка як наука про виховання. Предмет і задачі педагогіки (2 год.).

Питання для обговорення:

1. Педагогіка як наука. Предмет і задачі педагогічної науки.
2. Давньогрецька філософія: зародження європейської виховної системи. Видатні мислителі про проблему виховання.
3. Гуманістична педагогіка епохи Відродження.
4. Я.-А. Коменський – основоположник педагогіки як науки. Його послідовники.
5. Основні педагогічні категорії. Система педагогічних наук.

Завдання самостійної роботи:

1. Підготуйтеся до дискусії на тему: Педагогіка – це наука чи мистецтво навчання, освіти і виховання? Наведіть аргументи на користь того чи іншого твердження.

Завдання для міні-проектів:

1. Значущість педагогічної науки у соціально-економічному розвитку сучасного українського суспільства.

Аналіз наукової статті за тематикою семінарського заняття:

На підставі аналізу попередньо прочитаної наукової статті, близької до тематики семінарського заняття, опублікованої в українському чи європейському науковому журналі, викладіть сутність питання, що в ній досліджується, а також наведені в статті основні висновки та власне судження й узагальнення з даного питання.

Література:

1. Волкова Н. П. Педагогіка. – К.: Видавн. центр “Академія”, 2002.
2. Гончаренко С. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997.
3. Кузьмінський А. І., Омеляненко В. Л. Педагогіка: Підручник. – К.: Знання-Прес, 2003.
4. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка. – К., 1999.
5. Подласый И. П. Педагогика: Новый курс: Учеб. для студ. высш. учеб. заведений: В 2 кн. – М.: ВЛАДОС, 2001, 2002.
6. Фіцула М. М. Педагогіка: Посібник. – К.: Вид. центр “Академія”, 2000.

Тема 2. Сучасний вчитель. Сутність і специфіка педагогічної діяльності. Її соціальна значущість (2 год.).

Питання для обговорення:

1. Сутність і специфіка педагогічної діяльності.
2. Роль учителя в суспільстві. Його функції.

3. Вимоги до вчителя. Чинники успіху педагогічної діяльності.
4. Види педагогічної діяльності.
5. Рівні готовності до педагогічної діяльності.
6. Оцінка діяльності вчителя.
7. Складові педагогічної майстерності.

Завдання самостійної роботи:

1. Підготуйтеся до дискусії на тему: “Види взаємовідносин, які виникають в процесі педагогічної взаємодії (позитивно-стійкі, позитивно-нестійкі, позитивно-пасивні, негативно-пасивні, негативні) та їхні характеристики. Що сприяє покращенню міжособистісних відносин?”.

Запитання для “презентації”:

1. Представники “соціального реконструктивізму” (однієї із американських течій прагматизму) вважають, що “педагоги відповідальні за реконструкцію суспільства” і “якщо ми хочемо змінити суспільство, потрібно спочатку внести зміни у школу, а внести ці зміни може лише вчитель”. Конкретизуйте цю тезу та висловіть ваше ставлення до неї.

Завдання для міні-проектів:

1. Проаналізуйте вплив особистості вчителя на становлення вас як особистості і викладіть свої думки у творчій роботі на тему: “Ідеал учителя”.

Аналіз наукової статті за тематикою семінарського заняття.

Література:

1. Волкова Н. П. Педагогіка. – К.: Видавн. центр “Академія”, 2002.
2. Гончаренко С. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997.
3. Кузьмінський А. І., Омеляненко В. Л. Педагогіка: Підручник. – К.: Знання-Прес, 2003.
4. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка.– К., 1999.
5. Подласый И. П. Педагогика: Новый курс: Учеб. для студ. высш. учеб. заведений: В 2 кн. – М.: ВЛАДОС, 2001, 2002.
6. Фіцула М. М. Педагогіка: Посібник. – К.: Вид. центр “Академія”, 2000.

Тема 3. Сучасний вчитель як дослідник. Методи науково-педагогічних досліджень (2 год.).

Питання для обговорення:

1. Сутність педагогічного дослідження. Категорії і методологічні засади педагогічного дослідження.
2. Принципи організації педагогічного дослідження.
3. Етапи педагогічного дослідження. Зміст роботи дослідника на різних етапах педагогічного дослідження.

4. Методи науково-педагогічного дослідження. Їх загальна характеристика, переваги і недоліки. Специфічні можливості окремих методів науково-педагогічного дослідження.

Завдання самостійної роботи:

1. Проаналізуйте один з авторефератів кандидатських дисертацій з проблем педагогіки в контексті категорій науково-педагогічного дослідження, методологічних засад та методів науково-педагогічного дослідження.
2. Практично опрацюйте основні методи науково-педагогічного дослідження: підготуйте питання *анкетування* студентів з метою збору матеріалів з проблеми; підготуйте питання для *педагогічного тестування* (тести досягнень); підготуйте питання *бесіди* як методу педагогічного дослідження; підготуйте запитання для *соціометричного* дослідження (на вибір студента).

Запитання для “презентації”:

1. Вчитель як майстер педагогічної діяльності і як науковець: яким він повинен бути?

Завдання для міні-проектів:

1. Спостереження як метод науково-педагогічного дослідження.
2. Бесіда як метод науково-педагогічного дослідження
3. Кількісні методи наукового дослідження в педагогіці.

Аналіз наукової статті за тематикою семінарського заняття.

Література:

1. Волкова Н. П. Педагогіка. – К.: Видавн. центр “Академія”, 2002.
2. Гончаренко С. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997.
3. Кузьмінський А. І., Омеляненко В. Л. Педагогіка: Підручник. – К.: Знання-Прес, 2003.
4. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка.– К., 1999.
5. Подласый И. П. Педагогика: Новый курс: Учеб. для студ. высш. учеб. заведений: В 2 кн. – М.: ВЛАДОС, 2001, 2002.
6. Слепкань З. І. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі. – К., 2005.
7. Фіцула М. М. Педагогіка: Посібник. – К.: Вид. центр “Академія”, 2000.

Тема 4. Загальні закономірності розвитку особистості (2 год.).

Питання для обговорення:

1. Поняття про особистість у психолого-педагогічній науці (з’ясування понять: людина, особистість, індивідуальність, розвиток і формування особистості).
2. Фактори розвитку і формування особистості (аналіз особливостей взаємодії біологічного і соціального у процесі розвитку).

3. Вікова періодизація розвитку особистості. Вікові кризи. Новоутворення та періоди сенситивності.
4. Дошкільний вік. Особливості фізичного, психічного, емоційного, соціального розвитку особистості та врахування кожної особливості у виховному процесі.

Завдання самостійної роботи:

1. Підготуйтеся до дискусії на тему: Порівняйте декілька думок про силу виховного впливу на особистість, що належать знаменитим людям. З ким ви згодні і чому?
  - i) Гельвецій: “Виховання може все”;
  - ii) Вольтер: “Від усякого виховання рятуйся як можеш”;
  - iii) Л. Толстой: “Треба дітей вчити як можна менше. Це тому, що якщо діти виростають не навчившись чогось, – це не так небезпечно, як те, що вони пересичуються навчанням, і тому починають відчувати огиду до нього”;
  - iv) В. Белінський: “Виховання може зробити багато, але не все. Можна заставити дику яблуню давати садові яблука, але ніяке мистецтво садівника не може заставити її приносити жолуді”;
  - v) С. Рубінштейн: “Виховання скеровує розвиток, воно – головна сила у формуванні особистості”.

Запитання для “презентації”:

1. Сутність психоаналітичного (З. Фрейд, Е. Еріксон), механістичного, “організмного” (Ж. Піаже) та гуманістичного (А. Маслоу) підходів до трактування проблеми розвитку особистості.
2. Хто такі вундеркінди? Що говорить про них сучасна наука?
3. Харизматичні особистості в історії людства. Якими якостями вони були наділені, чому за ними йшли інші?
4. Народна мудрість свідчить:
  - вади дитини не народжуються, а виховуються;
  - один добрий приклад ліпше сотні слів;
  - пусти дітей на волю, сам будеш у неволі;
  - залізо шліфують, а людину виховують.

Проаналізуйте українські прислів'я та розкрийте їхній зміст. Продовжіть думку, добираючи інші прислів'я аналогічного змісту.

Завдання для міні-проектів:

1. Механізми захисту особистості у теорії З. Фрейда.
2. Проаналізуйте вікову періодизацію життя людини, яку розробили вчені у різні періоди розвитку педагогіки. Порівняйте ці вікові періодизації (наприклад, Арістотеля і Я.-А. Коменського або ін.). Спробуйте розробити власну модель вікової періодизації життя людини.

3. Складіть таблицю: особливості анатомо-фізіологічного і психічного розвитку особистості у дошкільному та молодшому шкільному віці (у лівій колонці) та педагогічні вимоги щодо врахування цих особливостей у навчально-виховному процесі (у правій колонці).
4. Життєві кризи особистості.
5. Базові характеристики конкурентноспроможної особистості.

Аналіз наукової статті за тематикою семінарського заняття.

Література:

1. Волкова Н. П. Педагогіка. – К.: Видавн. центр “Академія”, 2002.
2. Зайченко І. В. Педагогіка. – Чернігів, 2003.
3. Ковальчук Л. О. Практикум з педагогіки: Навч. посібник. – Львів, 2005.
4. Педагогіка для громадянського суспільства / За ред. Т. С. Кошманової. – Львів, 2005.
5. Подласый И. П. Педагогика: Новый курс: Учеб. для студ. высш. учеб. заведений: В 2 кн. – М.: ВЛАДОС, 2001, 2002.
6. Фіцула М. М. Педагогіка: Посібник. – К.: Вид. центр “Академія”, 2000.
7. Ягупов В. В. Педагогіка: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2002.

Тема 5. Спілкування як умова ефективного впливу на розвиток особистості (2 год.).

Питання для обговорення:

1. Сутність, зміст спілкування. Функції та цілі спілкування.
2. Стили педагогічного спілкування (інсценізація стилів педагогічного спілкування у конкретних сюжетно-рольових ситуаціях).
3. Рівні спілкування.
4. Бар'єри спілкування (обговорення на прикладах конкретних ситуацій).

Завдання самостійної роботи:

1. Спробуйте накреслити схему, за допомогою якої можна було б відслідкувати взаємозв'язок комунікативної, інтерактивної та перцептивної сторін спілкування.
2. Підготуйтеся до практичної інсценізації стилів педагогічного спілкування у конкретних ситуаціях та дискусії щодо їх педагогічної доцільності.
3. Змодельуйте педагогічно допустимі рівні спілкування (діловий, ігровий), самостійно обравши конкретний приклад, проаналізуйте причини успіхів і невдач.
4. Малоефективні моделі педагогічного спілкування. В чому їхні недоліки?

Завдання для творчих міні-проектів:

1. Значення спілкування в житті людини.
2. Вимоги до педагогічного спілкування вчителя з вихованцями з метою сприяння їхньому ефективному навчанню й розвитку.
3. Спілкування як обмін інформацією: вербальна і невербальна комунікація.

4. Невербальна комунікація: складові жестів.
5. Перцептивний аспект спілкування.
6. Інтерактивний аспект спілкування.

Запитання для “презентації”:

1. Якою є роль спілкування у психічному і соціальному розвитку особистості дитини, а також у професійній діяльності вихователя?

Аналіз наукової статті за тематикою семінарського заняття.

Література:

1. Варій М. Й. Основи психології і педагогіки: навч. посібник. – К., 2007. – 376 с.
2. Волкова Н. П. Педагогіка / Н. П. Волкова. – К.: Вид. центр “Академія”, 2002.
3. Гончаренко С. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997.
4. Корольчук М. С. Психологія: схеми, опорні конспекти, методики: навч. посібник. – К.: Ельга, Ніка-Центр, 2010. – 320 с.
5. Морозов А. В. Психологія впливння / А. В. Морозов. – Харків, 2009. – 560 с.
6. Психологічний словник / за ред. В. І. Войтка. – К., 1982. – 216 с.
7. Психологія: підручник для студентів / за ред. Ю. Л. Трофімова. – К. : Либідь, 2003. – 560 с.
8. Семиченко В. А. Психологія общения. – К., 1998. – 152 с.
9. Фіцула М. М. Педагогіка: посібник. – К., “Академія”, 2000.
10. Шадських Ю. Г. Психологія і педагогіка : навч. посібник. – Львів, 2005. – 320 с.

Тема 6. Взаємодія і психологічний вплив під час спілкування (2 год.).

Питання для обговорення:

1. Механізми взаєморозуміння.
2. Види психологічного впливу під час спілкування. Протистояння психологічному впливу.
3. Типи поведінки співрозмовників.
4. Активне слухання.

Завдання самостійної роботи:

1. Спробуйте самостійно накреслити таблицю, за допомогою якої можна було б відстежити види психологічного впливу під час спілкування та відповідні їм види протистояння психологічному впливу.
2. Ознайомтеся з правилами організації педагогічного спілкування.

Завдання для творчих міні-проектів:

1. Зауваження співрозмовника: види, техніка нейтралізації.
2. Користуючись книгою Д. Карнегі “Як здобувати друзів і впливати на людей”, випишіть принципи, правила і способи:
  - а) як поводитися з людьми;
  - б) як спонукати людину пристати на вашу думку;
  - в) як змінити думку людини і не викликати при цьому її обурення або образ.

Чи ви намагаєтеся використовувати поради Д. Карнегі? Чому він наполягає на їх “творчому використанні”? Які наслідки цього ви помітили?

Запитання для “презентації”:

1. Мистецтво слухати: в чому полягає відмінність між “чути” і “слухати”?
2. Якими видами психологічних впливів ви користувалися / піддавалися, і за яких обставин?

Тренінг “Ефективне спілкування”. Вправи на формування умінь конструктивного спілкування, розпізнавання і перетворення “Типовідомлення” у “Я-висловлювання” і навпаки.

Аналіз наукової статті за тематикою семінарського заняття.

Література:

1. Варій М. Й. Основи психології і педагогіки: навч. посібник. – К., 2007. – 376 с.
2. Волкова Н. П. Педагогіка. – К.: Вид. центр “Академія”, 2002.
3. Гончаренко С. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997.
4. Карнегі Д. Как приобретать друзей и оказывать влияние на людей. – К., 1990.
5. Корнев М. Н. Соціальна психологія. – К., 1995. – 304 с.
6. Корольчук М. С. Психологія : схеми, опорні конспекти, методики: навч. посібник. – К.: Ельга, Ніка-Центр, 2010. – 320 с.
7. Морозов А. В. Психологія впливння. – Харьков, 2009. – 560 с.
8. Психологія: підручник для студентів / за ред. Ю. Л. Трофімова. – К. : Либідь, 2003. – 560 с.
9. Фіцула М. М. Педагогіка: посібник. – К. : Вид. центр “Академія”, 2000.
10. Шадських Ю. Г. Психологія і педагогіка: навч. посіб. – Львів, 2005. – 320 с.

Тема 7. Історія школи і педагогічної думки в Україні. Аналіз сучасної системи освіти України (2 год.).

Питання для обговорення:

1. Школа і освіта періоду Київської Русі.
2. Братські школи як унікальне явище в історії вітчизняної освіти.
3. Києво-Могилянська академія – центр освіти і культури XVII – XVIII ст.
4. Розбудова національної школи: 1917-20 роки ХХ ст.
5. Сучасна система освіти України. Структура. Законодавство про освіту.

Завдання самостійної роботи:

1. Підготуйтеся до дискусії на тему: Демократизація освіти в Україні: реальність чи вигадка?

Запитання для “презентації”:

1. Літературні педагогічні пам’ятки періоду Київської Русі.
2. Козацька педагогіка: її особливості та значення.

Завдання для міні-проектів:

1. Педагогічні ідеї Івана Огієнка.
2. Педагогічні ідеї Григорія Сковороди.

Аналіз наукової статті за тематикою семінарського заняття.**Література:**

1. Волкова Н. П. Педагогіка. – К.: Видавн. центр “Академія”, 2002.
2. Зайченко І. В. Педагогіка. – Чернігів, 2003.
3. Ковальчук Л. О. Практикум з педагогіки: Навч. посібник. – Львів, 2005.
4. Педагогіка для громадянського суспільства / За ред. Т. С. Кошманової. – Львів, 2005.
5. Подласый И. П. Педагогика: Новый курс: Учеб. для студ. высш. учеб. заведений: В 2 кн. – М.: ВЛАДОС, 2001, 2002.
6. Фіцула М. М. Педагогіка: Посібник. – К.: Вид. центр “Академія”, 2000.
7. Ягупов В. В. Педагогіка: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2002.

Тема 8. Сучасні світові тенденції розвитку освіти (2 год.).**Питання для обговорення:**

1. Сучасні світові тенденції та процеси розвитку освіти. Фактори, аспекти, координаційні сили сучасних світових змін у вищій освіті. Глобалізація й освіта.
2. Суть та напрями європейської стратегії реформування вищої освіти. Єдиний європейський освітній простір: принципи створення, базові елементи. Структурна (Болонська) реформа та реформа в галузі освітнього менеджменту: сутність, мета, механізми.
3. Стратегія розвитку освіти в Україні. Інтегрування України у єдиний європейський простір вищої освіти: можливості та “виклики”.

Завдання самостійної роботи:

1. Особливості освітніх систем зарубіжних країн (Німеччина, Франція, Великої Британія, США, Канада, Японія та ін.).

Запитання для “презентації”:

1. Сучасні “виклики” для дошкільної освіти в Україні.

Завдання для міні-проектів:

1. Здійсніть порівняльний аналіз сучасної системи дошкільної, середньої і вищої освіти України і однієї із зарубіжних країн (Німеччина, Франція, Велика Британія, Польща, Канада, США). Чітко вкажіть критерії, за якими ви порівнюєте ці системи із виявленням позитивів і недоліків однієї й іншої. Що з освітнього досвіду цієї країни ви б обґрунтовано рекомендували використати для вдосконалення сучасної системи освіти в Україні?

Аналіз наукової статті за тематикою семінарського заняття.

Література:

1. Волкова Н. П. Педагогіка. – К.: Видавн. центр “Академія”, 2002.
2. Державна національна програма “Освіта: Україна ХХІ ст.”. – К., 1994.
3. Закон України “Про освіту”. – К.: Генеза, 2002.
4. Закон України “Про загальну середню освіту” (від 13.05.99) // Законодавство України про загальну середню освіту: Бюлетень законодавства і юридичної політики України. – 1999. – № 9.
5. Закон України “Про вищу освіту”// Відомості Верховної Ради. – 2014, № 37–38, <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
6. Корсак А. В. Світова вища освіта. Порівняння і визнання закордонних кваліфікацій і дипломів. – Київ: МАУП, 1997.
7. Корсак К., Ластовченко І. Вища освіта і Болонський процес. – К., 2007.
8. Кузьмінський А. І., Омеляненко В. Л. Педагогіка: Підручник. – К.: Знання-Прес, 2003.
9. Національна доктрина розвитку освіти // Освіта України. – 2002. – № 33. – 23 кв.
10. Освітні реформи: місія, дійсність, рефлексія: монографія / за ред. Василя Кременя, Тадеуша Левовицького, Віктора Огнев’юка, Світлани Сисоєвої. – К.: ТОВ “Видавниче підприємство “ЕДЕЛЬВЕЙС”, 2013. – 460 с.
11. Фіцула М. М. Педагогіка: Посібник. – К.: Вид. центр “Академія”, 2000.
12. Щербань П. М. Прикладна педагогіка: Навч.-метод. посібн. – К., 2002.

Тема 9. Дидактика як галузь педагогіки (2 год.).

Питання для обговорення:

1. Поняття про дидактику як галузь педагогіки. Її виникнення і розвиток.
2. Завдання дидактики, її основні категорії.
3. Закономірності навчання.
4. Дидактичні принципи й шляхи їхньої реалізації.

Завдання самостійної роботи:

1. Проаналізуйте суть проблемно-розвиваючого навчання.

Завдання для творчих міні-проектів:

1. Сутність диференціації, індивідуалізації, інтеграції, проблемно-розвивального навчання як актуальних проблем сучасної дидактики.

Запитання для “презентації”:

1. Які елементи дидактичних систем Й. Гербарта та Д. Дьюї збереглися сьогодні? Що б ви порадили сучасним педагогам взяти з цих систем?
2. Освіченість людини – результат її власної праці?

Аналіз наукової статті за тематикою семінарського заняття.

Література:

1. Волкова Н. П. Педагогіка. – К.: Видавн. центр “Академія”, 2002.
2. Гончаренко С. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997.
3. Заячківська Н. М. Навчально-методичні матеріали до вивчення теми “Зміст освіти в середній загальноосвітній школі”. – Львів, 2001.
4. Ковальчук Л. О. Практикум з педагогіки: Навч. посібник. – Львів, 2005.
5. Кузьмінський А. І., Омеляненко В. Л. Педагогіка: Підручник. – К.: Знання-Прес, 2003.
6. Мітюров Б. Н. Педагогічні ідеї Яна Амоса Коменського на Україні. – К., 1971.
7. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка.– К., 1999.
8. Падалка О. С. та ін. Педагогічні технології: Навч. посібн. – К., 1995.
9. Подласый И. П. Педагогика: Новый курс: Учеб. для студ. высш. учеб. заведений: В 2 кн. – М.: ВЛАДОС, 2001, 2002.
10. Фіцула М. М. Педагогіка: Посібник. – К.: Вид. центр “Академія”, 2000.
11. Щербань П. М. Прикладна педагогіка: Навч.-метод. посібн. – К., 2002.

Тема 10. Особливості організації процесу навчання (2 год.).**Питання для обговорення:**

1. Поняття про процес навчання як систему. Взаємозв’язок викладання та учіння. Функції процесу навчання. Характеристика його основних компонентів (обговорення дій вчителя стосовно кожного компоненту). Оптимізація процесу навчання.
2. Зміст освіти, критерії його відбору. Теорії організації змісту освіти. Документи, що визначають зміст освіти.

Завдання самостійної роботи:

1. Як формувати мотивацію дитини до навчання?

Завдання для творчих міні-проектів:

1. Врахування відмінностей учнів у процесі навчання (обдаровані, група ризику, учні зі спеціальними потребами).
2. Переваги та недоліки формальної та матеріальної освіти.

Запитання для “презентації”:

1. Ознайомтесь з підручником з однієї із дисциплін вашої спеціалізації, охарактеризуйте його структуру, проаналізуйте цей підручник з погляду реалізації в ньому певних принципів навчання (науковості, систематичності й послідовності, ґрунтовності знань, наочності, зв’язку навчання з життям тощо).

Аналіз наукової статті за тематикою семінарського заняття.

Література:

1. Волкова Н. П. Педагогіка. – К.: Видавн. центр “Академія”, 2002.
2. Гончаренко С. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997.
3. Заячківська Н. М. Навчально-методичні матеріали до вивчення теми “Зміст освіти в середній загальноосвітній школі”. – Львів, 2001.
4. Ковальчук Л. О. Практикум з педагогіки: Навч. посібник. – Львів, 2005.
5. Кузьмінський А. І., Омеляненко В. Л. Педагогіка: Підручник. – К.: Знання-Прес, 2003.
6. Мітюров Б. Н. Педагогічні ідеї Яна Амоса Коменського на Україні. – К., 1971.
7. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка.– К., 1999.
8. Падалка О. С. та ін. Педагогічні технології: Навч. посібн. – К., 1995.
9. Подласый И. П. Педагогика: Новый курс: Учеб. для студ. высш. учеб. заведений: В 2 кн. – М.: ВЛАДОС, 2001, 2002.
10. Фіцула М. М. Педагогіка: Посібник. – К.: Вид. центр “Академія”, 2000.
11. Щербань П. М. Прикладна педагогіка: Навч.-метод. посібн. – К., 2002.

Тема 11. Методи навчання (2 год.).**Питання для обговорення:**

1. Методи навчання як способи взаємодії вчителя і учнів в процесі навчання.
2. Характеристика методів навчання:
  - методи організації та здійснення навчальної діяльності (наведення конкретних прикладів, ситуацій, мета використання методу);
  - методи стимулювання і мотивації навчальної діяльності (обговорення можливостей застосування методів);
  - методи контролю і самоконтролю за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності.
3. Інтерактивні методи навчання (наведення прикладів застосування конкретних методів навчання).

Завдання самостійної роботи:

1. Підготуйтеся до дискусії на тему: Інтерактивні методи навчання: за і проти.
2. Підготуйтеся до розв’язування педагогічних задач щодо використання методів навчання (робота в групах).

Завдання для творчих міні-проектів:

1. Освітня технологія саморозвитку (М. Монтесорі).
2. Освітня технологія організації групової навчальної діяльності.
3. Нові інформаційні технології навчання.

Запитання для “презентації”:

1. З погляду ефективності й доцільності проаналізуйте методи і прийоми навчання, які застосовував вчитель на уроці (на прикладі конкретного заняття).

2. Запропонуйте дві-три проблемні ситуації, що можуть бути застосовані у процесі навчання, проаналізуйте їх з погляду ефективності і доцільності.

Аналіз наукової статті за тематикою семінарського заняття.

Література:

1. Волкова Н. П. Педагогіка. – К.: Видавн. центр “Академія”, 2002.
2. Ковальчук Л. О. Практикум з педагогіки: Навч. посібник. – Львів, 2005.
3. Кузьмінський А. І., Омеляненко В. Л. Педагогіка: Підручник. – К.: Знання-Прес, 2003.
4. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка.– К., 1999.
5. Освітні технології: Навч.-метод. посіб. / За заг. ред. О. М. Пехоти. – К., 2002.
6. Падалка О. С. та ін. Педагогічні технології: Навч. посібн. – К., 1995.
7. Подласый И. П. Педагогика: Новый курс: Учеб. для студ. высш. учеб. заведений: В 2 кн. – М.: ВЛАДОС, 2001, 2002.
8. П’ятакова Г. П., Заячківська Н. М. Сучасні педагогічні технології та методика їх застосування у вищій школі: Навч.-метод. посіб. – Львів, 2003.
9. Щербань П. М. Прикладна педагогіка: Навч.-метод. посібн. – К., 2002.

Тема 12. Форми організації навчання (2 год.).

Питання для обговорення:

1. Поняття про форми організації навчання. Урок як основна форма організації навчання в сучасній школі.
2. Вимоги до організації сучасного навчального заняття.
3. Нестандартні і допоміжні форми організації навчання.
4. Підготовка до проведення навчального заняття.

Завдання самостійної роботи:

1. Діагностика результатів навчання, сутність, функції, види контролю.

Завдання для творчих міні-проектів:

1. Ефективні форми організації навчання в зарубіжній школі.
2. Класно-урочна система Я.А.Коменського.

Запитання для “презентації”:

1. Зверніться до книги Я.-А. Коменського “Велика дидактика” і віднайдіть рекомендації щодо організації навчально-виховного процесу сьогодні, проаналізуйте, які з них заслуговують на увагу в сучасній школі.

Аналіз наукової статті за тематикою семінарського заняття.

Література:

1. Волкова Н. П. Педагогіка. – К.: Видавн. центр “Академія”, 2002.

2. Галузинський В., Євтух М. Педагогіка: теорія та історія: Навч. посібник. – К.: Вища школа, 1995.
3. Гончаренко С. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997.
4. Зайченко І. В. Педагогіка. – Чернігів, 2003.
5. Касьяненко М. Д. Педагогіка співробітництва. – К., 1993.
6. Ковальчук Л. О. Практикум з педагогіки: Навч. посібник. – Львів, 2005.
7. Кузьмінський А. І., Омеляненко В. Л. Педагогіка: Підручник. – К.: Знання-Прес, 2003.
8. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка.– К., 1999.
9. Освітні технології: Навч.-метод. посіб. / За заг. ред. О. М. Пехоти. – К.: А.С.К., 2002.
10. Падалка О. С. та ін. Педагогічні технології: Навч. посібн. – К., 1995.
11. Подласый И. П. Педагогика: Новый курс: Учеб. для студ. высш. учеб. заведений: В 2 кн. – М.: ВЛАДОС, 2001, 2002.
12. П'ятакова Г. П., Заячківська Н. М. Сучасні педагогічні технології та методика їх застосування у вищій школі: Навч.-метод. посіб. – Львів, 2003.
13. Фіцула М. М. Педагогіка: Посібник. – К.: Вид. центр “Академія”, 2000.
14. Ягупов В. В. Педагогіка: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2002.

Тема 13. Сутність процесу виховання. Методи, прийоми виховного впливу на розвиток особистості (2 год.).

Питання для обговорення:

1. Сутність процесу виховання. Головні напрями виховання.
2. Закономірності та принципи виховання.
3. Методи виховного впливу. Умови їх результативного застосування.
  - методи формування свідомості особистості, особливості їх застосування (наведення конкретних прикладів, програвання ситуацій);
  - методи формування позитивного досвіду поведінки, особливості їх застосування (розглянути конкретні ситуації застосування методів);
  - методи стимулювання і регулювання поведінки та діяльності (обговорити можливості застосування методів).

Завдання самостійної роботи:

1. Підготуйтеся до програвання конкретних ситуацій із застосуванням методів виховання.
2. Підготуйтеся до дискусії на тему: Що мав на увазі видатний український філософ і педагог Г. Сковорода, виділивши три об'єкти виховного впливу: розум людини, серце людини, волю людини?

Завдання для творчих міні-проектів:

1. “Виховний ідеал” Г. Ващенко. Охарактеризуйте виховний ідеал українців.
2. Якою мірою, на ваш погляд, зміст виховання залежить від особливостей розвитку цивілізації?

Запитання для “презентації”:

1. Ідеал виховання в контексті української історії.
2. Як формувати активну життєву позицію учня/студента?

Аналіз наукової статті за тематикою семінарського заняття.**Література:**

1. Волкова Н. П. Педагогіка. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2002.
2. Вишневецький О. Сучасне українське виховання. – Львів, 2001.
3. Ковальчук Л. О. Практикум з педагогіки: Навч. посібник. – Львів, 2005.
4. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка. – К., 1999. – 350 с.
5. Подласый И. П. Педагогика: Новый курс: учеб. для студ. высш. учеб. заведений: в 2 кн. – М.: ВЛАДОС, 2004. – Кн. 2. Процесс воспитания. – 256 с.
6. Подласый И. П. Педагогика: 100 вопросов – 100 ответов: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. – М.: ВЛАДОС-ПРЕСС, 2004. – 368 с.
7. Фіцула М. М. Педагогіка: Посібник. – К.: Вид. центр “Академія”, 2000.
8. Шадських Ю. Г. Психологія і педагогіка: Навч. посіб. – Львів, 2005. – 320 с.
9. Щербань П. М. Прикладна педагогіка: Навч.-метод. посіб. – К., 2002
10. Шадських Ю. Г. Психологія і педагогіка: навч. посібник. – Львів, 2005. – 320 с.

Тема 14. Особистість і колектив. Виховання особистості в колективі (2 год.)**Питання для обговорення:**

1. Форми виховання. Колектив як форма виховання.
2. Види колективу. Функції колективу.
3. Стадії розвитку колективу.
4. Чинники розвитку колективу.
5. Формальні та неформальні групи.
6. Колектив і особистість.

Завдання самостійної роботи:

1. Проаналізуйте шляхи формування колективу.
2. Спробуйте накреслити схему, за допомогою якої можна було б відслідкувати питання взаємодії особистості і колективу.

Завдання для творчих міні-проектів:

1. Майбутнє за мистецтвом чи за технологією виховання? Чому?
2. Взаємодія особистості і колективу. Конформізм і нонконформізм.

Запитання для “презентації”:

1. Психологи поділяють учнів на дві категорії: учні з колективістичними нахилами і учні індивідуалістичного складу. Якщо учень “випадає” з колективу, то чи потрібно робити його “колективістом”? Аргументи “за” і “проти”.
2. Скаутинг – шлях розвитку майбутніх лідерів.

Аналіз наукової статті за тематикою семінарського заняття.

Література:

1. Волкова Н. П. Педагогіка. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2002.
2. Вишневецький О. Сучасне українське виховання. – Львів, 2001.
3. Ковальчук Л. О. Практикум з педагогіки: Навч. посібник. – Львів, 2005.
4. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка. – К., 1999. – 350 с.
5. Подласый И. П. Педагогика: Новый курс: учеб. для студ. высш. учеб. заведений: в 2 кн. – М.: ВЛАДОС, 2004. – Кн. 2. Процесс воспитания. – 256 с.
6. Фіцула М. М. Педагогіка: Посібник. – К.: Вид. центр “Академія”, 2000.
7. Шадських Ю. Г. Психологія і педагогіка: Навч. посіб. – Львів, 2005. – 320 с.
8. Щербань П. М. Прикладна педагогіка: Навч.-метод. посіб. – К., 2002
9. Шадських Ю. Г. Психологія і педагогіка: навч. посібник. – Львів, 2005. – 320 с.

Тема 15. Конфлікти: причини, функції, типи (2 год.).

Питання для обговорення:

1. Особливості, ознаки, причини виникнення конфліктів.
2. Типологія конфліктів. Внутрішньоособистісні та міжособистісні конфлікти.
3. Стратегії поведінки у конфліктних ситуаціях: їх переваги і недоліки.

Завдання самостійної роботи:

1. У чому полягають ознаки конфлікту?
2. З'ясуйте причини виникнення конфліктів у педагогічній діяльності.
3. Підготуйтеся до дискусії на тему: У чому полягають негативні і позитивні функції конфлікту?

Завдання для творчих міні-проектів:

1. Ознаки, показники та діагностика конфліктів.
2. Внутрішньоособистісний конфлікт: причини, засоби зняття і уникнення, елементи психологічної допомоги.
3. Типологія, причини й ознаки міжособистісних конфліктів.
4. Вплив психічного стану людини на розвиток конфлікту.

Запитання для “презентації”:

1. Конфлікт – це норма життя?

Аналіз наукової статті за тематикою семінарського заняття.

Література:

1. Волкова Н. П. Педагогіка. – К.: Вид. центр “Академія”, 2002.
2. Грабовська С. Конфлікти без насильства. – Львів, 2002.
3. Корольчук М. С. Психологія: схеми, опорні конспекти, методики: навч. посібник. – К.: Ельга, Ніка-Центр, 2010. – 320 с.

4. Лозниця В. С. Психологія і педагогіка : основні положення: навч. посібник. – К., 2003. – 304 с.
5. Пірен М. І. Основи конфліктології : навч. посібник. – К., 1997. – 212 с.
6. Психологічний словник / за ред. В. І. Войтка. – К., 1982. – 216 с.
7. Словник-довідник термінів з конфліктології. – Чернівці–Київ, 1995.
8. Тихомирова Є. Конфліктологія та теорія переговорів: підручник. – Суми, 2008.
9. Шадських Ю. Г. Психологія і педагогіка: навч. посіб. – Львів, 2005. – 320 с.

Тема 16. Конфлікти: їх розв’язання та усунення (4 год.).

Питання для обговорення:

1. Умови і чинники конструктивного розв’язання конфлікту. Етапи розв’язання конфлікту
2. Способи розв’язання конфліктів. *Переговори* (рольова гра: використання переговорів для вирішення конфліктної ситуації). *Медіація* (рольова гра: використання медіації для вирішення конфліктної ситуації).

Завдання самостійної роботи:

1. Що може бути індикаторами конфлікту?
2. Чому такий спосіб розв’язання конфлікту, як співробітництво, іноді називають “принциповими переговорами”?
3. Підготуйтеся до рольової гри “використання переговорів та медіації для вирішення конфліктної ситуації”.

Завдання для творчих міні-проектів:

1. Логіка та психологічні умови конструктивного розв’язання конфлікту.
2. Професіоналізм педагога: мистецтво уникнення конфліктів.
3. Конфліктні особистості: класифікація, правила спілкування.
4. Стратегія і тактика переговорів.

Запитання для “презентації”:

1. Правила ведення дискусії. Чи дотримуєтеся ви цих правил у своїй практичній діяльності?
2. Правила спілкування з конфліктною особистістю.
3. У чому полягає “мистецтво подолання деструктивних наслідків конфлікту шляхом його конструктивного розв’язання”?

Аналіз наукової статті за тематикою семінарського заняття.

Література:

1. Волкова Н. П. Педагогіка. – К.: Вид. центр “Академія”, 2002.
2. Грабовська С. Конфлікти без насильства. – Львів, 2002.
3. Донченко Е. А. Личность: конфликт, гармонія. – К., 1987. – 216 с.
4. Корольчук М. С. Психологія: схеми, опорні конспекти, методики: навч. посібник. – К.: Ельга, Ніка-Центр, 2010. – 320 с.
5. Лозниця В. С. Психологія і педагогіка: основні положення: навч. посібник. – К., 2003. – 304 с.

6. Пірен М. І. Основи конфліктології: навч. посібник. – К., 1997. – 212 с.
7. Психологічний словник / за ред. В. І. Войтка. – К., 1982. – 216 с.
8. Тихомирова Є. Конфліктологія та теорія переговорів: підручник. – Суми, 2008.
9. Шадських Ю. Г. Психологія і педагогіка: навч. посібник. – Львів, 2005. – 320 с.

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТА

Самостійна робота студента повинна забезпечити: системність знань; мобільність і критичність мислення; володіння засобами обробки інформації; здібність до творчої праці.

Призначення самостійної роботи у вивченні даної навчальної дисципліни є також в тому, щоб навчити студента: вести інформаційний пошук, вибирати літературу, фіксувати результати і їх обробляти; складати реферат прочитаної літератури, складати резюме лекції; працювати з довідковим матеріалом; аналізувати дані, формувати висновки; розв'язувати ситуативні практичні завдання; шукати можливості використання одержаних результатів.

В рамках вивчення курсу “Педагогіка загальна” позааудиторна самостійна робота студентів передбачає виконання наступних видів робіт: *вивчення нового матеріалу* (вивчення методичних розробок з теми; самостійний пошук інформації з певної теми у періодичних наукових і методичних виданнях та джерелах Internet); *поглиблене вивчення матеріалу* (підготовка до практичних занять; складання таблиць, їх аналіз; складання опорних і структурно-логічних схем; розбір питань дискусійного характеру); *самоперевірка набутих знань і навичок* (розв'язання тестових завдань тощо).

Відповідно до навчального плану і розробленої програми під час вивчення кожної теми з курсу “Педагогіка загальна” передбачено перелік **запитань для самостійного опрацювання.**

Програмою курсу також передбачено виконання студентами **індивідуального науково-дослідного завдання.**

Воно включає в себе написання **проекту** та виконання **презентації** на визначену тематику. Індивідуальна робота з даного курсу є завданням, яке спрямоване на вдосконалення навичок самостійної роботи. Мета виконання індивідуального завдання полягає у закріпленні тих знань, які були отримані під час вивчення курсу “Педагогіка загальна” та їх поглиблення. В процесі виконання індивідуального завдання студент повинен отримати навички самостійного опрацювання різноманітних сучасних інформаційних джерел та аналізу конкретних ситуацій.

<p><i>“Презентація”</i></p> <p>(10 год.)</p>	<p>“Презентація” – це підготовка результатів власних самостійних досліджень з обраної студентом з наданого переліку тем до виступу на семінарському занятті.</p> <p>Для підготовки “презентації” необхідно:</p> <ul style="list-style-type: none"> • обрати з наданого переліку тему для невеликого наукового дослідження; • опрацювати відповідні літературні джерела; • висвітлити на семінарі теоретичні положення питання та власні узагальнення.
--	--

<p><i>Творчий міні-проект</i></p> <p>(10 год.)</p>	<p>Для підготовки міні-проекту необхідно:</p> <ul style="list-style-type: none"> • обрати з наданого переліку тему для наукового дослідження; • опрацювати відповідну літературу; • скласти план та написати за ним науковий міні-проект обсягом до 10 сторінок. <p>Міні-проект повинен містити вступ до проблеми, зміст роботи, основну частину, яка охоплює теоретичні положення і власні узагальнення щодо дослідженої проблеми, власні висновки та список використаних джерел.</p>
--	---

Аналіз наукової статті за тематикою семінарського заняття.

Крім того, в рамках тематики кожного семінарського заняття студент повинен прочитати і проаналізувати наукову статтю, близьку до тематики семінарського заняття, опубліковану в українському чи європейському науковому журналі, викласти сутність питань, що в ній досліджуються, найважливіші фактичні та теоретичні відомості, а також наведені в статті основні висновки та власне судження й узагальнення з даного питання.

Розподіл балів, що присвоюється студентам

Поточне тестування (5 x 2)				Іспит	Сума
Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2	Змістовий модуль 3	Індивідуальне навч.-досл. завдання		
T1–6	T7–12	T13–16	Презентація	50	100
10	10	10	Проект		
			5	5	

T1, T2 ... T16 – теми змістових модулів.

За роботу на семінарському занятті студент може отримати макс. 3 бали.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90–100 А	відмінно	зараховано
81-89 В	добре	
71-80 С		
61-70 D		
51-60 Е	задовільно	
35–50 F	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0–34 FX	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Рекомендована література

Основна

1. Волкова Н. П. Педагогіка. – К.: Видавн. центр “Академія”, 2002.
2. Галузинський В., Євтух М. Педагогіка: теорія та історія: Навч. посібник. – К.: Вища школа, 1995.
3. Гончаренко С. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997.
4. Державна національна програма “Освіта: Україна ХХІ ст.”. – К., 1994.
5. Зайченко І. В. Педагогіка. – Чернігів, 2003.
6. Закон України “Про вищу освіту”// Відомості Верховної Ради. – 2014, № 37–38, <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
7. Закон України “Про загальну середню освіту” (від 13.05.99) // Законодавство України про загальну середню освіту: Бюлетень законодавства і юридичної політики України. – 1999. – № 9.
8. Закон України “Про освіту”. – К.: Генеза, 2002.
9. Кузьмінський А. І., Омеляненко В. Л. Педагогіка: Підручник. – К.: Знання-Прес, 2003. – 418 с.
10. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка.– К., 1999. – 350 с.
11. Національна доктрина розвитку освіти // Освіта України. – 2002. – № 33. – 23 квітня.
12. Подласый И. П. Педагогика: Новый курс: Учеб. для студ. высш. учеб. заведений: В 2 кн. – М.: ВЛАДОС, 2001, 2002.
13. Фіцула М. М. Педагогіка: Посібник. – К.: Вид. центр “Академія”, 2000.
14. Щербань П. М. Прикладна педагогіка: Навч.-метод. посібн. – К., 2002.
15. Ягупов В. В. Педагогіка: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2002. – 552 с.

Додаткова

1. Варій М. Й., Оргинський В. Л. Основи психології і педагогіки: Навч. посібник. – К., 2007. – 376 с
2. Вишневський О. Сучасне українське виховання. – Львів, 2001.
3. Грабовська С., Равчина Т. Конфлікти без насильства. – Львів, 2002.
4. Донченко Е. А., Титаренко Г. М. Личность: конфликт, гармония. – К., 1987. 216 с.

5. Заячківська Н. М. Навчально-методичні матеріали до вивчення теми “Зміст освіти в середній загальноосвітній школі”. – Львів, 2001. – 32 с.
6. Карнеги Д. Как приобретать друзей и оказывать влияние на людей. – К.: Наукова думка, 1990. – 224 с.
7. Касьяненко М. Д. Педагогіка співробітництва. – К., 1993.
8. Ковальчук Л. О. Практикум з педагогіки: Навч. посібник. – Львів, 2005.
9. Ковальчук Л. О. Основи педагогічної майстерності: Навч. посібник. – Львів, 2007.
10. Корольчук М. С., Крайнюк В. М., Марченко В. М. Психологія: схеми, опорні конспекти, методики: Навч. посібник. – К.: Ельга, Ніка-Центр, 2010. – 320 с.
11. Корсак К., Ластовченко І. Вища освіта і Болонський процес. – К., 2007.
12. Корсак А. В. Світова вища освіта. Порівняння і визнання закордонних кваліфікацій і дипломів. – Київ: МАУП, 1997.
13. Кравець В. П. Історія української школи і педагогіки. – Тернопіль, 1994. – 360 с.
14. Мітюров Б. Н. Педагогічні ідеї Яна Амоса Коменського на Україні. – К., 1971.
15. Морозов А. В. Психологія впливання. – Харьков, 2009.
16. Освітні реформи: місія, дійсність, рефлексія: монографія / за ред. Василя Кременя, Тадеуша Левовицького, Віктора Огнев’юка, Світлани Сисоевої. – К.: ТОВ “Видавниче підприємство “ЕДЕЛЬВЕЙС”, 2013. – 460 с.
17. Освітні технології: Навч.-метод. посіб. / За заг. ред. О. М. Пехоти. – К.: А.С.К., 2002. – 255 с.
18. Падалка О. С. та ін. Педагогічні технології: Навч. посібн. – К., 1995.
19. Пірен М. І. Основи конфліктології: Навч. посібник. – К., 1997. – 212 с.
20. Психологічний словник / За ред. В. І. Войтка. – К., 1982. – 216 с.
21. Педагогіка для громадянського суспільства / За ред. Т. С. Кошманової. – Львів, 2005. – 382 с.
22. Подласый И. П. Педагогика: 100 вопросов – 100 ответов: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. – М.: ВЛАДОС-ПРЕСС, 2004. – 368 с.
23. П’ятакова Г. П., Заячківська Н. М. Сучасні педагогічні технології та методика їх застосування у вищій школі: Навч.-метод. посіб. – Львів, 2003. – 56 с.
24. Сухорський С. Освіта закордоння. – Львів: Основа, 1995.
25. Словник-довідник термінів з конфліктології / За ред. Пірен М. І., Ложкіна Г. В. – Чернівці–Київ, 1995.
26. Тихомирова Є., Постоловський С. Конфліктологія та теорія переговорів: Підручник. – Суми, 2008.
27. Шадських Ю. Г. Психологія і педагогіка: Навч. посібник. – Львів, 2005. – 320 с.
28. Якса Н. В. Основи педагогічних знань: Навч. посібник. – К., 2007.